



NORGES HØYESTERETT

Den 15. oktober 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-01795-A, (sak nr. 2008/568), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Steinar Winther Christensen)

mot

Staten v/Pasientskadenemnda (advokat Felix Lous – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Tønder**: Saken gjelder krav om erstatning fra Norsk Pasientskadeerstatning (NPE). Spørsmålet er om erstatning for tap i framtidig inntekt og menerstatning skal utmåles etter regelen om standardisert erstatning for barn, skadeserstatningsloven § 3-2a, eller om lovens alminnelige regler kommer til anvendelse, jf. skadeserstatningsloven § 3-1 og § 3-2.
- (2) A er født 18. desember 1972. Fra tidlig barndom var han plaget av noe ustø gange og redusert motorisk kontroll. Problemene tiltok under oppveksten. I tillegg hadde han konsentrasjons- og hukommelsesvansker. I juni 1985, da A var 12 år, ble det ved røntgenundersøkelse påvist en svulst i lillehjernen. Denne ble fjernet ved operasjon ved Rikshospitalet samme måned. Etter operasjonen ble det i årene 1987, 1988 og 1989 foretatt rutinemessige CT-kontroller (computertomografi) av hjernen. Disse ble foretatt ved Buskerud Sentralsykehus. Det ble ikke oppdaget tegn til ny svulstdannelse.
- (3) I årene etter operasjonen var A stort sett frisk, men i perioder plaget med hodepine og morgenkvalme. Han hadde dessuten under hele skolegangen hatt visse lese- og skrivevansker.

- (4) Etter avsluttet ungdomsskole i 1989, tok han ett-årig AMO-kurs (arbeidsmarkedsopplæring) med sikte på å arbeide i en dagligvareforretning som hans foreldre drev. Han arbeidet deretter i forretningen. Etter at han i 1991 tok sertifikat, besto hans arbeid blant annet i å hente og levere varer.
- (5) I mai 1991 ble det ved en MR-undersøkelse (magnetisk resonanstomografi) foretatt ved Rikshospitalet oppdaget gjenvekst av svulst i lillehjernen. Samme måned ble A operert på ny, og svulsten ble fjernet.
- (6) Etter denne operasjonen fikk A betydelige helseproblemer. Han ble lammet i deler av ansiktet, fikk tale- og svelgvansker og svekket syn. Videre fikk han betydelige koordinasjonsvansker og balanseproblemer. Han har siden operasjonen vært rullestolbruker. Fra 1997 har han bodd i egen leilighet i foreldrenes hus. Han har siden kort tid etter operasjonen i 1991 mottatt 100 % uførepensjon.
- (7) I 1999 framsatte A krav om erstatning overfor Norsk Pasientskadeerstatning (NPE). Han gjorde gjeldende at det forelå feildiagnostisering av CT-bildene ved Buskerud Sentralsykehus etter operasjonen i 1985. Dette medførte at skadevirkningene av operasjonen i 1991 ble langt alvorligere enn om svulsten hadde blitt fjernet på et tidligere tidspunkt.
- (8) Etter å ha fått delvis medhold i NPE, ble saken brakt inn for Pasientskadenemnda, som 30. august 2002 traff vedtak om at A hadde krav på erstatning ”for følgene av forsinket diagnostikk og behandling av hjernetumoren tilbake til 1987 ...”.
- (9) Saken ble deretter tilbakesendt NPE for utmåling av erstatningen. NPE la til grunn at erstatningen skulle utmåles etter skadeserstatningsloven § 3-2a om standardisert erstatning for barn. Denne ble satt til 2 351 120 kroner, som er 40 ganger G (grunnbeløpet). A ble innvilget erstatning for påførte og framtidige utgifter til pleie og omsorg med henholdsvis 1 050 000 kroner og 1 600 000 kroner. Utmålingen var basert på et årlig utgiftsbeløp av 70 000 kroner. Med tillegg av ytterligere erstatningsposter utgjorde den samlede erstatning 5 601 120 kroner, som ble utbetalt A.
- (10) Etter klage fra A stadfestet Pasientskadenemnda vedtaket den 1. november 2005.
- (11) A brakte Pasientskadenemndas vedtak inn for Drammen tingrett, som 30. januar 2007 avsa dom med slik domsslutning:
- ”1. Staten v/Pasientskadenemnda betaler erstatning til A for fremtidige ekstrautgifter til pleie og omsorg med kr 907.257,- – kroner nihundreogsyvtusentohundreogfemtisyv –.**
 - 2. Hver av partene bærer sine saksomkostninger.**
 - 3. Partene dekker hver halvparten av honoraret til den rettsoppnevnte sakkyndige, dr. Sven Lavrans Conradi og halvparten hver av faktura fra Jussys Cons GN.”**
- (12) Tingretten var enig med Pasientskadenemnda i at erstatningen skulle utmåles etter skadeserstatningsloven § 3-2a. Den kom til at erstatning for framtidige utgifter til pleie og omsorg skulle utmåles ut fra et årlig utgiftsbeløp av 110 000 kroner.

- (13) Både staten og A anket til Borgarting lagmannsrett, som den 15. februar 2008 avsa dom med slik domsslutning:
- ”1. Staten v/Pasientskadenemnda frifinnes.
 2. Saksomkostninger tilkjennes ikke, hverken for tingretten eller for lagmannsretten.”
- (14) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens forståelse av skadeserstatningsloven § 3-2a, utmålingen av erstatning for påførte og framtidige utgifter til pleie og omsorg og lagmannsrettens angivelse av skjæringstidspunktet mellom påført og framtidig tap. Den 6. mai 2008 traff Høyesteretts ankeutvalg følgende beslutning:
- ”Anken tillates fremmet. Forhandlingene for Høyesterett begrenses foreløpig til om erstatning for tap i fremtidig inntekt og menerstatning skal utmåles etter skadeserstatningsloven § 3-2a og grensen mellom lidt tap og framtidig tap, jf. tvisteloven § 30-14 tredje ledd.”
- (15) Det er enighet mellom partene om at grensen mellom lidt tap og framtidig tap ikke behandles av Høyesterett i denne omgangen. Det Høyesterett nå skal ta stilling til er altså begrenset til om erstatning for tap i framtidig inntekt og menerstatning skal utmåles etter skadeserstatningsloven § 3-2a eller etter lovens alminnelige regler.
- (16) Den ankende part – A – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (17) Skadeserstatningsloven § 3-2a gjelder når skadelidte ikke har fylt 16 år ”på skadetiden”. Med uttrykket ”på skadetiden” må forstås det tidspunktet skaden oppdages. Lagmannsretten har således tatt feil når den har lagt til grunn tidspunktet for den ansvarsbetingende handling.
- (18) Da A var 16 år, var det ikke noe spesielt å bemerke med hensyn til hans helse ut over hans konsentrasjons- og hukommelsesvansker. Skaden viste seg først i 1991, og da som en følge av operasjonen. På dette tidspunktet var A 18 år og i arbeid i foreldrenes forretning – en virksomhet han hadde planer om å overta. Det foreligger således tilstrekkelige indikasjoner på hva hans yrkesutvikling uten skaden ville ha blitt til å kunne utmåle det reelle tapet i framtidig erverv. Denne utmålingen vil gi et betydelig høyere beløp enn standarderstatningen.
- (19) Lovens ordlyd og forarbeider er ikke til hinder for en slik forståelse av bestemmelsen. Det dreier seg om en utmålingsbestemmelse, ingen regel om ansvar for påført skade. Det er da naturlig å ta utgangspunkt i tidspunktet når erstatningen skal utmåles, det vil si når skaden viser seg. Dette var først i 1991.
- (20) Det viktigste tolkingsmomentet er imidlertid lovens formål. Bestemmelsen er gitt med tanke på erstatningsutmåling for barn som ennå ikke har nådd det stadium i livet at det med en rimelig grad av sikkerhet kan utmåles et individuelt framtidstap. Lovgiver har satt denne grensen til 16 år. Dersom man bygger på tidspunktet for den ansvarsbetingende handling, vil man, når det går en tid til skaden viser seg, i realiteten utmåle barneverstatning til voksne personer. Det kan ikke ha vært lovgivers mening.

- (21) Det er mye som tyder på at lovgiver ikke har tenkt på den situasjonen som her foreligger. Det er da desto større grunn til å velge den fortolkning som best er i samsvar med lovens formål.
- (22) En praktisering av bestemmelsen som tar utgangspunkt i det tidspunktet skaden viser seg, vil også være best i samsvar med andre bestemmelser i den alminnelige erstatningsretten. Her nevnes som eksempel den alminnelige foreldelsesfrist for erstatningskrav, som tar utgangspunkt i kunnskap om skaden og den ansvarlige. Likeledes er dette best i samsvar med endringslovens ikrafttredelsesbestemmelse, som lar det være avgjørende for lovens virkning om skaden er konstatert før eller etter ikrafttredelsen.
- (23) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. Lagmannsrettens dom oppheves og saken hjemvises til lagmannsretten for så vidt gjelder utmålingen av ménerstatning, lidt og fremtidig inntektstap.
2. A tilkjennes sakens omkostninger for alle retter, eventuelt til det offentlige for så vidt gjelder sakskostnader for Høyesterett, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra 14 dager etter dommens forkynnelse til betaling skjer.”
- (24) Ankemotparten – *staten v/Pasientskadenemnda* – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (25) Lagmannsrettens fortolkning av skadeserstatningsloven § 3-2a er riktig. Erstatningen for A skal således utmåles som standarderstatning.
- (26) Selv om lovens uttrykk ”på skadetiden” både kan forstås som tidspunktet for den ansvarsbetingende handling og det tidspunktet da skaden viste seg, følger det klart av forarbeidene at det er det førstnevnte alternativet det siktes til, jf. NOU 1992: 6 og Ot.prp. nr. 81(1986–1987) side 45. Ikrafttredelsesbestemmelsen og dens forarbeider peker i samme retning.
- (27) Den ankende parts kritikk av lagmannsrettens forståelse av bestemmelsen med henvisning til lovens formål er i realiteten en kritikk av regelens karakter av å være en standardregel. At noen vil komme bedre ut dersom de alminnelige regler får anvendelse, er i seg selv ikke noe argument mot at standardregelen skal gjelde. I andre tilfelle vil standardregelen gi et bedre resultat enn de vanlige reglene.
- (28) At det ikke foreligger usikkerhet med hensyn til As framtidsutsikter i yrkeslivet, er ikke avgjørende. Det er ingen holdepunkter for unntak for disse tilfellene. En slik regel ville dessuten undergrave hovedhensynet bak regelen, nemlig at barn som er under 16 år på skadetiden, skal behandles likt.
- (29) Det er nok så at tilfelle hvor det går lang tid før skaden oppdages, kan sies å ligge i ytterkanten av de hensyn som begrunner standardregelen. Lovgiver har imidlertid ikke stilt denne gruppen – som for øvrig er rene unntakstilfelle – i noen særstilling. Standardregelen er også begrunnet i retts tekniske hensyn, noe som taler mot å innfortolke et unntak for disse tilfellene.
- (30) Det bestrides at den ankende parts forståelse er best i samsvar med andre bestemmelser i erstatningsretten. De bestemmelser det er vist til, som for eksempel regelen om den

alminnelige foreldelsesfrist for erstatningskrav, har en annen utforming og er gitt ut fra andre hensyn enn de som ligger til grunn for skadeserstatningsloven § 3-2a.

- (31) Staten v/Pasientskadenemnda har lagt ned slik påstand:
- ”1. Anken forkastes.
 2. Staten v/Pasientskadenemnda tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.”
- (32) *Jeg ser slik på saken:*
- (33) Skadeserstatningsloven § 3-2a første ledd, som ble inntatt i skadeserstatningsloven ved endringslov av 18. desember 1987 nr. 96, lyder:
- ”Har skadelidte på skadetiden ikke fylt 16 år, ytes erstatning for tap i framtidig erverv og menerstatning etter bestemmelsene i paragrafen her.”**
- (34) Etter bestemmelsens andre ledd første punktum skal erstatningen ved 100 % medisinsk uførhet gis som engangserstatning på 40 ganger grunnbeløpet i folketrygden.
- (35) Hovedbegrunnelsen for standardiserte erstatningsregler for barn er å unngå at erstatningsutmålingen skal være basert på usikre spekulasjoner om utviklingen i framtiden med og uten skaden. Bestemmelsen bygger på den formodning at det for skadelidte som ennå ikke har fylt 16 år, normalt ikke vil foreligge tilstrekkelig sikre holdepunkter om vedkommendes videre utdannings- og yrkesmessige utvikling til at det kan utmåles erstatning for tap i framtidig inntekt.
- (36) Jeg legger til grunn at det er enighet mellom partene om følgende fakta i saken:
- (37) Skaden skyldes forsinket diagnostikk og behandling av hjernesvulsten som ble operert i 1991, idet skadevirkningene ved operasjonen ville ha blitt langt mindre dersom denne hadde skjedd på et tidligere tidspunkt. Forsinkelsen må tilskrives mangelfull vurdering av CT-bildene, som ble tatt ved Buskerud Sentralsykehus i årene 1987, 1988 og 1989. Svulsten burde således ha vært oppdaget og operasjon foretatt allerede i 1987. Den mangelfulle diagnostiseringen har ikke hatt noen merkbar virkning for A før etter operasjonen i 1991. Det er ikke noe å utsette på operasjonen i 1991. Invaliditetsgraden skal settes til 100 %.
- (38) Etter skadeserstatningsloven § 3-2a skal det utmåles standarderstatning dersom skadelidte ikke hadde fylt 16 år ”på skadetiden”. Spørsmålet er hva loven mener med uttrykket ”på skadetiden”.
- (39) Da CT-bildene ble tatt i 1987 – som i vår sak må betraktes som tidspunktet for den skadevoldende handling – var A 14 år, mens han var 18 år i 1991 da skaden ble oppdaget. Dersom det med uttrykket ”på skadetiden” menes tidspunktet da den skadegjørende handling eller begivenhet fant sted, skal erstatningen utmåles som standarderstatning. Er det derimot tidspunktet da skadevirkningen viste seg som er avgjørende, skal erstatningen utmåles etter lovens alminnelige regler.

- (40) Jeg er enig med partene i at uttrykket ”på skadetiden” alene ikke løser problemet. Uttrykket har ikke noe entydig innhold, og det kan gi grunnlag for begge løsninger.
- (41) Samme uttrykk benyttes i skadeserstatningsloven § 5-1 nr.1 annet punktum, som unntar en som ”på skadetiden” ikke hadde fylt 10 år fra regelen om skadelidtes medvirkning. Her må uttrykket forstås som tidspunktet for den skadevoldende handling eller kanskje mer presist tidspunktet for den relevante medvirkning. Dette kunne tale for at uttrykket i § 3-2a må leses på samme måte, uten at jeg finner det avgjørende for tolkingen.
- (42) Uttrykket er imidlertid nærmere forklart i lovforarbeidene. I NOU 1987: 4 om standardisert erstatning til barn heter det under merknadene til utkastets § 3-1:

”Avgjørende for om § 3-2a eller § 3-1 får anvendelse ved utmåling av erstatning for tap i framtidig erverv, er skadelidtes alder ”på skadetidspunktet”. Skadetidspunktet er det tidspunkt den skadevoldende handling inntreffer.”

- (43) Det heter videre at ”skadehandlinger” som inntreffer på 16-årsdagen eller senere reguleres av de alminnelige bestemmelser i § 3-1.
- (44) En lignende formulering som i NOUen er gitt i Ot.prp. nr. 81 (1986–1987) side 45, der det heter at ”(s)kadetiden er det tidspunkt den skadevoldende begivenhet inntreffer”.
- (45) Forarbeidene viser at det med uttrykket ”på skadetiden” siktes til skadelidtes alder på tidspunktet for den skadevoldende handling eller begivenhet. Det er vanskelig å se at den måten uttrykket er forklart på kan forenes med tidspunktet for skadens fysiske inntreden eller tidspunktet for konstatering av skaden, når den skadevoldende handling eller begivenhet ligger forut i tid.
- (46) Det kan hevdes at forarbeidene på dette punkt ikke uttrykkelig behandler den situasjonen som er aktuell i vår sak, nemlig at det går en tid mellom den skadevoldende handling og konstateringen av skaden. Denne situasjonen er imidlertid omtalt i forbindelse med lovendringens ikrafttredelse. Etter ikrafttredelsesbestemmelsen skal endringsloven tre i kraft straks. Endringene skal imidlertid ikke få anvendelse på skader som ”er konstatert” før lovens ikrafttredelse. I proposisjonen er det gitt følgende merknader til bestemmelsen:

”Endringsloven foreslås gitt anvendelse på skader som ikke er konstatert før lovens ikrafttredelse. Det avgjørende er her om skadelidte har oppdaget skaden. På denne måte blir det best mulig samsvar mellom gjeldende forsikringsvilkår og skadeerstatningsloven. Resultatet kan bli at de nye utmålingsreglene får anvendelse på handlinger foretatt før ikrafttredelsen. Grl § 97 anses ikke å utgjøre noen hindring for en slik løsning.”

- (47) Merknadene løser ikke direkte vårt tolkingsspørsmål, men viser at lovgiver har vært oppmerksom på situasjonen som har foranlediget det.
- (48) Når aldersgrensen på 16 år knyttes til tidspunktet for den skadevoldende handling eller begivenhet, vil konsekvensen være at utmålingen av erstatning i noen tilfelle, som her, skjer etter at skadelidte er fylt 16 år. I disse tilfellene vil det forekomme at det utmåles standarderstatning til tross for at skadelidte er kommet så langt i utdanning og arbeid at det kan foreligge tilstrekkelige sikre holdepunkter for å utmåle det reelle framtidstapet. Det kan med rette hevdes at slike tilfelle ligger i ytterkanten av det som har vært standardregelens begrunnelse. I vår sak er skaden konstatert to år etter at skadelidte fylte

16 år. Man kan imidlertid tenke seg senskader der det er gått betydelig lengre tid. At problemstillingen ikke uttrykkelig er drøftet i forarbeidene, kan tyde på at den ikke har vært gjennomtenkt, selv om merknadene til ikrafttredelsesbestemmelsen viser at situasjonen ikke har vært ukjent. Jeg er likevel blitt stående ved at forarbeidenes entydige definisjon av "skadetiden" til det tidspunkt den skadevoldende handling eller begivenhet inntrådte, må bli utslagsivende også for disse tilfellene.

- (49) Jeg legger en viss vekt på at standardregelen også er begrunnet i retts tekniske hensyn, hvilket med nødvendighet vil måtte medføre at noen i ulike situasjoner vil kunne være tjent med at erstatningen i stedet blir utmålt etter de vanlige reglene. Dette kan imidlertid ikke alene begrunne unntak fra standardregelen.
- (50) Jeg er etter dette kommet til at anken over lagmannsrettens dom, for så vidt gjelder det spørsmålet som her har vært behandlet, må forkastes. De øvrige spørsmål som anken omhandler, vil bli tatt opp til behandling på et senere tidspunkt. Partene er, under forutsetning av det resultat jeg er kommet fram til, innforstått med dette. Sakskostnadsspørsmålet må bli å avgjøre i den avgjørelsen som avslutter saken.
- (51) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken over at lagmannsretten har utmålt menerstatning og erstatning for tap i framtidig erverv etter skadeserstatningsloven § 3-2a, forkastes.
 2. Sakskostnadsspørsmålet utstår til den avgjørelsen som avslutter saken.
- (52) Dommer **Flock:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (53) Dommer **Bruzelius:** Likeså.
- (54) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (55) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (56) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken over at lagmannsretten har utmålt menerstatning og erstatning for tap i framtidig erverv etter skadeserstatningsloven § 3-2a, forkastes.
2. Sakskostnadsspørsmålet utstår til den avgjørelsen som avslutter saken.

Riktig utskrift bekreftes: